

De man wie de bal heb, zegt Johan Cruijff; En daarmee is hij een taalkundig visionair

Julien Althuisius

*Cruijff creëert heldere grammatica. Hij werkt de rommel uit het systeem.
Taal is continu in beweging We kunnen roepen dat iets fout is, maar gezag is er niet.*

Johan Cruijff als de messias van de Nederlandse taal. Naar aanleiding van het onderzoek van vier Nijmeegse taalwetenschappers over het goed en fout gebruik van 'hun' en 'zij' moest ik meteen aan Johan Cruijff denken: 'Hun hebben de bal.'

We lachen, vinden het dom of ordinair en halen onze neus op voor dit soort misstappen. Maar heeft Cruijff niet gewoon weer eens gelijk? Johan Cruijff liet als godfather van het Nederlandse voetbal kinderen dromen en volwassen mannen in tranen uitbarsten. Maar de virtuositeit en het heldere inzicht van de legendarische nummer 14 beperken zich niet alleen tot het gebied van sport, maar strekken zich ook uit tot de Nederlandse taal.

Velen lachen om zijn eigenzinnige taalgebruik en zijn versprekingen, maar eigenlijk is Cruijff, zonder dat hij het zelf weet, een taalkundig visionair. Neem nou eens deze bekende zin: 'De man wie de bal heb'. In deze zin zitten twee 'fouten'. Allereerst is er het betrekkelijk voornaamwoord 'wie'. Je bent geneigd te zeggen: dat is fout, het moet 'die' zijn. Het is immers een verwijzing naar een persoon, volgens 'de regels'.

Maar over welke regels hebben we het eigenlijk? Taal is constant aan verandering onderhevig. Vroeger vonden we 'u loopt' lelijk. Schrijver Jacob van Lennep voerde er zelfs een hele hetze tegen. Het moest zijn 'gij loopt', want 'u' mocht niet als onderwerp. Mettertijd zullen ook die/wie en dat/wat gaan veranderen. Simpelweg omdat het niet zo duidelijk is wat goed is en mensen het altijd door elkaar heen blijven gebruiken.

Cruijff heeft het zichzelf makkelijk gemaakt en maakt gewoon overal 'wie' en 'wat' van. Die geldt ook voor 'hij heb'. Voor velen een steen des aanstoets, want we vinden het ordinair. Maar waarom eigenlijk? Kijk maar naar hoe de werkwoorden 'willen' en 'zullen' zijn geslepen door de jaren heen: ik wil, jij wil en hij wil; ik zal, jij zal en hij zal. Waar we vroeger 'jij wilt' en 'jij zult' gebruikten, is dat nu 'jij wil' en 'jij zal'. Niets mis mee toch?

Door de regels voor zichzelf te versimpelen creëert Cruijff dus zijn eigen, heldere grammatica. En dat is maar goed ook, want de huidige is een rommeltje; zeker voor de mensen die Nederlands als tweede taal moeten leren. Want waarom bijvoorbeeld is het niet 'een mooie meisje', maar 'een mooi meisje'?

Weet u het?

Omdat er een regel is voor het zogenaamde attributieve bijvoeglijk naamwoord binnen de nominale groep. Als het nomen onzijdig en onbepaald is, dan mag je de 'e' weglaten. In alle andere gevallen zet je 'm erin.

Bent u er nog?

We zijn dus allemaal gebaat bij een heldere grammatica, en die komt er ook. Taal is namelijk continu in beweging. Wat wij zien is alleen de doorsnede van vandaag. Dus we kunnen keihard roepen dat bepaalde dingen niet mogen, of lelijk zijn, maar er is geen gezag in taal. Taal ontwikkelt zich en langzaam maar zeker wordt de rommel uit het systeem gewerkt.

Gelukkig maar. Over tachtig jaar praten we dus allemaal als Johan Cruijff. Maar da's logisch.

Waarom is het niet 'een mooie meisje' maar 'een mooi meisje'? Weet u het?

Daarom blijft hun ook hun

'Hun' als onderwerp gaat nooit meer verloren, betoogden taalwetenschappers van de Radboud Universiteit Nijmegen zaterdag in een lezing in Utrecht. Ook al is dit volgens de regels van de Algemene Nederlandse Spraakkunst fout.

Het gebruik van 'hun' als onderwerp is volgens de wetenschappers eigenlijk slim en efficiënt. Je drukt er mee uit dat je het over levende wezens hebt. 'Zij' en 'ze' kunnen ook naar niet-levende zaken verwijzen. Het gebruik van 'hun' als onderwerp werd al in 1911 geregistreerd.